

Προβλήματα της | Γυναίκας μετά τα Σαράντα

40, 50, 60 χρόνων – στροφές στη ζωή των γυναικών, που άλλες ζούνε ήρεμα, άλλες υποφέρουν. Τίθεται τό ερώτημα: γιατί μερικές γυναίκες γερνοῦν καλά κι άλλες ὄχι; Ποιά είναι τά προβλήματα που ἀντιμετωπίζουν οἱ γυναίκες αὐτῆς τῆς ἡλικίας; Πόσα ἀπ' αὐτά ὀφείλονται σέ καθαρά βιολογικούς λόγους καί πόσα στή σχετική μυθολογία; Μήπως πολλά ἀπό τά προβλήματα που ἀντιμετωπίζουν οἱ γυναίκες αὐτῆς τῆς ἡλικίας ὀφείλονται στό γεγονός ὅτι δέν μποροῦν ν' ἀπαλλαγοῦν ἀπ' τήν παραδοσιακή εἰκόνα τους σέ μία ἐποχή ὅπου τά πράγματα ἀλλάζουν συνεχῶς γι αὐτές;

Τί είναι στό κάτω-κάτω ἡ ἡλικία; Μιά ληξιαρχική πράξη που είναι ἴσως ὅπως κι' ἡ ἐθνικότητα: ἕνα σύνορο που μᾶς ἐπιβάλλει ἡ κοινωνία καί που πολλές φορές είναι πλαστό. Ὁ χρόνος ἴσως νά μὴν είναι ὑποχρεωτικά συνώνυμος τῆς χρονολογίας...

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Οἱ περισσότερες γυναίκες ἀντιμετωπίζουν τό πέρασμα τοῦ χρόνου μέ τρόμο. Τό ἴδιο κι' οἱ ἄντρες βέβαια, γιατί πέρα ἀπό κάθε ἄλλο λόγο ὑπάρχει καί ἡ καθαρά ὑπαρξιακή ἀνησυχία στό πλησίασμα τοῦ θανάτου. Οἱ γυναίκες ὅμως εἶναι καί θύματα μιᾶς ὀλόκληρης μυθολογίας που τίς κάνει ἀπό πολύ νωρίς, ἀπ' τήν δεκαετία κιόλας τῶν σαράντα, τότε που ὁ ἄντρας βρίσκεται στή μεγαλύτερη ἀκμή του, νά περνᾶνε αὐτό που ὀνομάζεται «κρίση τῆς ἡλικίας».

Ἡ πρώτη, ἡ δεύτερη, ἡ τρίτη ρυτίδα, ἡ κλιμακτήριος, τό γεγονός ὅτι θά πάψουν σέ λίγο νά εἶναι γόνιμες καί δέν θ' ἀνταποκρίνονται στόν κυριότερο ρόλο που τίς ἔχουν μάθει ὅτι προορίζονται, τό γεγονός ὅτι δέν θά εἶναι πιά ἐπιθυμητές, ὅλα αὐτά τούς δημιουργοῦν πρόσθετα ἄγχη στά ἤδη ὑπάρχοντα προβλήματα τοῦ φύλου τους.

Ἀντιμετώπιση τῆς βιολογικῆς πραγματικότητας καί καταπολέμηση τοῦ μύθου

τῆς Ρένας Λάμψα

Ζοῦμε σ' ἓναν πολιτισμό πού εἶναι πολύ ἄγριος γι' αὐτούς πού δέν ἔχουν πιά τή λάμψη τῆς νιότης. Ἄγριος φυσικά καί γιά τούς ἄντρες, ἀλλά πολύ πιό ἄγριος γιά τίς γυναῖκες, καί ἰδιαίτερα τίς «παραδοσιακές». Ὄταν γιά εἰκοσιπέντε ἢ τριάντα χρόνια μιά γυναίκα δέν πιστεύει παρά μόνο στή νομιμότητα τῆς ἀναπαραγωγικῆς τῆς ἰκανότητας, ὅταν ταυτίζεται μόνο μέ τή μητρότητα, τό σταμάτημα τῆς περιόδου εἶναι ἀπώλεια καί τῆς ἴδιας τῆς προσωπικότητάς τῆς. Χρονικά αὐτό συμπίπτει καί μέ τήν ἀπομάκρυνση τῶν παιδιῶν, εἶναι ἡ ἡλικία πού ἔχουν μεγαλώσει πιά, πού ἔχουν ἀνοίξει τά φτερά τους καί φεύγουν γιά νά ζήσουν μόνα. Κι' ἡ γυναίκα πού δέν ἔχει ἄλλους στόχους στή ζωή τῆς βρίσκεται ξαφνικά στήν «ἄδεια φωλιά», μόνη πολλές φορές γιατί ὁ σύζυγος τήν ἔχει ἐγκαταλείψει ἢ τήν παραμελεῖ ἀναζητώντας νεώτερες γυναῖκες γιά ἐρωτικούς συντρόφους. Κι' ὅλα αὐτά συμπίπτουν μέ τήν ἐποχή τῆς κλιμακτηρίου, πού προκαλεῖ μιά φυσιολογική ἀλλαγὴ στόν ὄργανισμό τῆς γυναίκας...

Στήν ἐποχή τῶν γαϊάδων μας δεχόντουσαν τό πέρασμα τοῦ χρόνου μέ μεγαλύτερη ἐγκαρτέρηση. Ἦταν ἡ φυσική ἐξέλιξη τῶν πραγμάτων. Δέν ὑπῆρχαν τά διαφημισμένα πρότυπα τῆς ἐπιτυχίας ὅπως τά θέλει τό ἐμπόριο, ὁ κόσμος δέν κατακλυζόταν καθημερινά ἀπό εἰκόνες ὠραίων, νέων, ἀθλητικῶν, ἐπιτυχημένων ἀνθρώπων. Οἱ οἰκογένειες ζοῦσαν σέ εὐρύτερο κύκλο, ὅπου καθένας εἶχε πάντα ἓναν ρόλο νά παίξει: ὁ παππούς, ἡ γαϊά, ἡ γρηά θεία, ὅλοι ἦταν ἀπαραίτητα στοιχεῖα τῆς οἰκογενειακῆς εὐτυχίας καί ζοῦσαν πλάϊ-πλάϊ μέ τά παιδιά τοῦ σπιτιοῦ. Ἀπ' τήν ἄλλη πλευρά, ἡ γυναίκα σήμερα ἔχει τή δυνατότητα νά διατηρηθεῖ νέα γιά πολύ περισσότερα χρόνια. Ἀλλοτε, μιά γυναίκα σαράντα χρόνων ἦταν κιόλας ζοφλημένη, ἐξαντλημένη ἀπό τούς πολλαπλούς τοκετούς, δέν εἶχε ἄλλες χαρές ἀπό ἐκεῖνες τῶν παιδιῶν τῆς. Σήμερα, ὁ μέσος ὅρος ἡλικίας τῆς γυναίκας εἶναι 75 χρόνια, καί στά σαράντα μπορεῖ νά φαίνεται τό ἴδιο νέα μ' ἓναν ἄντρα τῆς ἴδιας ἡλικίας.

Ἡ μυθολογία ὅμως ἐξακολουθεῖ νά τήν καταδιώκει, στόν ἐρωτικό τουλάχιστον τομέα. Ὁ ἄντρας τῶν πενήντα, τῶν ἐξήντα χρόνων βρίσκεται στήν ἡλικία τῆς ἐπιτυχίας, εἶναι οἰκονομικά ἰσχυρότερος ἀπ' τούς νέους, μπορεῖ νά παίξει ἀκόμα τόν ρόλο τοῦ κατακτητή. Ἐνῶ ἡ γυναίκα, ἀκόμα κι ἂν σωματικά διατηρεῖται καλύτερα ἀπό κείνον, αἰσθάνεται νά μπαίνει σιγά-σιγά στό περιθώριο, καταδιώκεται ἀπ' τή μυθολογία τῶν ἐπακόλουθων τῆς κλιμακτηρίου, καί κυρίως ἀπ' τήν ἐντύπωση ὅτι τέλειωσε σά γυναίκα μιά καί δέν μπορεῖ πιά νά ἐκτελέσει τό ἔργο τῆς ἀναπαραγωγῆς, ἀκόμα κι' ἂν δέν θά τόν χρησιμοποιοῦσε πιά ἔτσι κι' ἄλλιως.

Ἡ γυναίκα σήμερα στά 45 καί 50 καταλαβαίνει ὅτι εἶναι πολύ νέα γιά νά παίξει ἀποκλειστικά τό ρόλο τῆς γιαιγιάς, καταλαβαίνει ὅτι ἔχει ἔρθει ἡ ἐποχή νά ζήσει λιγάκι γιά τόν ἑαυτό της, νά δημιουργήσει ἔξω ἀπ' τούς παραδοσιακούς ρόλους της. Πόσο πιά εὐκόλα εἶναι τά πράγματα γιά τή γυναίκα πού ἔχει ἤδη χαράζει μιά σταδιοδρομία, πού μπορεῖ νάχει τή φιλοδοξία νά φτάσει, στόν τομέα της, ἐκεῖ ὅπου παίρνονται οἱ ἀποφάσεις... Μετά τά σαράντα ἀκριβῶς ἡ γυναίκα ἀρχίζει νά ὑπάρχει ἔξω ἀπό τόν ρόλο τῆς μητέρας. Ξαναβρίσκει τήν αὐτονομία της, τήν ἴδια στιγμή πού τά παιδιά της βρίσκουν τή δική τους. Ὡστόσο ἡ κοινωνία, ὅπως εἶναι μέχρι σήμερα, γεμίζει τή γυναίκα ἐνοχές καί σ' αὐτή τήν ἡλικία ἀκόμα. Ὁ ὀμφάλιος λῶρος δέν πρέπει νά κόβεται ποτέ, ἀκόμα κι' ὅταν τά παιδιά γίνονται ἔφηβοι, ἡ γυναίκα δέν πρέπει ποτέ νά πάψει νά ὑποφέρει: ὑποφέρει ὅταν γεννᾶ, ὑποφέρει στίς ἀρρώστειες τους, ὑποφέρει γιά νά τά μορφώσει, ὑποφέρει γιά τούς πρώτους τους ἔρωτες, γιά τή σταδιοδρομία τους... Ἡ γυναίκα πρέπει πάντα νά ὑποφέρει. Κι' ὅταν τά παιδιά φύγουν ἀπό τό σπίτι, οἱ μητέρες ὑποφέρουν γιατί... δέν ἔχουν πιά λόγο νά ὑποφέρουν!

Ἡ σύνταξη τοῦ συζύγου

Ἐκτός ἀπό μητέρα, ἡ γυναίκα εἶναι καί σύζυγος. Βλέπουμε πολλές φορές τήν ἐξῆς εἰκόνα: Ὁ σύζυγος παίρνει σύνταξη στά 60-65, κι' ἡ γυναίκα, πού σύμφωνα μέ τά παλιά μοντέλα εἶναι συνήθως πολύ πιά νέα, βλέπει στά 50-55 της χρόνια ὅτι πρέπει ν' ἀποσυρθεῖ κι' αὐτή ἀπό τή ζωή. Μιά γυναίκα πού κατανάλωσε ὅλη της τή ζωή στήν ἀνατροφή τῶν παιδιῶν, στή φροντίδα τοῦ σπιτιοῦ καί τοῦ συζύγου, παρηγοριόταν μέ τή σκέψη: Ὅταν τά παιδιά θά μεγαλώσουν, θά παρακολουθήσω μαθήματα ζωγραφικῆς, θ' ἀσχοληθῶ μέ τή δημοτική βιβλιοθήκη, θά κάνω ἐκεῖνο ἢ τ' ἄλλο πού πάντα ἐπιθυμοῦσα καί δέν εἶχα καιρό, ἀκόμη καί θά ἐργαστῶ. Καί ξαφνικά, ὁ σύζυγος παίρνει σύνταξη κι' ἀποφασίζει νά ζήσει στήν ἐξοχή ἀποτραβηγμένος. Ἐκεῖνη τότε μόνο ἔχει τόν καιρό νά ζήσει, νά ἐργαστεῖ, κι' ἐκεῖνος θέλει τήν ἐξοχή καί τή φροντίδα τοῦ κήπου. Σέ χρειάζεται, τῆς

λένε ὅλοι γύρω της. Κι' ἔτσι, τήν ὥρα πού πίστευε ὅτι θά κάνει ἐκεῖνο πού οἱ ὑποχρεώσεις της τήν ἔκαναν πάντα ν' ἀναβάλλει, τή στιγμή πού νιώθει ἀκόμα νέα καί δραστήρια, ἐκεῖνος τήν ἀναγκάζει νά τόν ἀκολουθήσει στήν ἀδράνεια, στίς χαρές τῆς σπιτικῆς ζωῆς πού ἐκεῖνη δέν εἶχε στερηθεῖ ποτέ, κι' ἤθελε τώρα δράση. Προσπαθεῖ νά πει τά ἐπιχειρήματά της: «Γιά πρώτη φορά ἔχω ἕνα μικρό, προσωπικό μέλλον. Λίγο χρόνο πού μεσολαβεῖ ἀνάμεσα στόν θάνατο καί σέ μένα...».

Εἶναι κι αὐτό ἕνα πρόβλημα τῆς γυναίκας πού ἔχει ζήσει τή ζωή της «παραδοσιακά». Ἐνῶ, ὅταν ἡ γυναίκα ἐργάζεται, ὅταν ἔχει κάνει τή δική της σταδιοδρομία, ὅταν ἔχει συμβαδίσει μαζί του στήν πορεία τῆς ζωῆς μοιραζόμενη ὅλες τίς εὐθύνες, συμβαδίζει μαζί του καί τήν ὥρα τῆς σύνταξης...

Ἀναθεώρηση τοῦ ρόλου

Ἡ ἀναχώρηση τῶν παιδιῶν, τό πλησίασμα τῆς βιολογικῆς ἀλλαγῆς, ἡ κρίση τοῦ ζευγαριοῦ, ὠθοῦν τίς γυναῖκες τῶν σαράντα χρόνων ν' ἀναθεωρήσουν τόν ρόλο τους. Ἡ ψυχολόγος Κολέτ Σιλάν λέει σχετικά:

«Θέλουν νά ζήσουν γιά τόν ἑαυτό τους, θέλουν νά μπορέσουν ν' ἀρχίσουν ἢ νά ξαναρχίσουν μιά ἐπαγγελματική δραστηριότητα. Τά πράγματα δέν εἶναι πάντα εὐκόλα στό κοινωνικό καί ψυχολογικό ἐπίπεδο. Ἀπ' τή μιά μεριά ἔχουν χτίσει ὅλη τή ζωή τους γύρω ἀπό τό οἰκοδόμημα τοῦ ζευγαριοῦ καί τῆς

μητρότητας. Ἀλλά τώρα πιά, στίς περισσότερες περιπτώσεις, τά παιδιά εἶναι μεγάλα. Κι' εἶναι ἐπίσης ἡ στιγμή πού πολλές ἀντιμετωπίζουν τό πρόβλημα ὅτι ὁ ἄντρας τους προτιμᾷ τίς πολύ νέες γυναῖκες. Ὁ δαίμονας τῆς μεσημβρίας δέν εἶναι μύθος. Βρίσκονται τότε ξαφνικά ἀντιμέτωπες μέ ἀξίες πού καταρρέουν. Μ' αὐτή τήν ἔννοια, ἡ ἡλικία τῶν σαράντα εἶναι πράγματι μιά στροφή, πού παίρνει καμμιά φορά τή μορφή τῆς κρίσης, πράγμα πού συχνά παρακινεῖ τίς γυναῖκες ν' ἀναζητήσουν ἐξωτερική βοήθεια.»

Ἡ παράταση τῆς ἐπιφανειακῆς νεότητος

Πολλές γυναῖκες καταφεύγουν σέ διάφορες αἰσθητικές ἐγχειρήσεις γιά νά παρατείνουν τήν ὀμορφιά τῆς νιότης, καί νομίζουν ὅτι μέ τό τραβηγμένο ἀφύσικα πρόσωπό τους μποροῦν ν' ἀρέσουν περισσότερο. Ἀλλά ἡ προσωπική γοητεία δέν εἶναι μόνο σωματική: Ὑπάρχει μιά φυσική γοητεία πού δέν ἔχει καμιά σχέση μέ τό τεχνητά ὠραῖο πρόσωπο. Μιά γοητεία ἐσωτερική, πού ἔχει δημιουργηθεῖ ἀπό τίς ἐμπειρίες μιᾶς ζωῆς, καί πού ἀντικαθιστᾷ τή λάμψη τῆς νιότης.

Καταλαβαίνω ὥστόσο ὅτι μερικές γυναῖκες στά πενήντα τους νιώθουν ἀπορρυθμισμένες ἐξαιτίας τοῦ ρόλου τοῦ σεξουαλικοῦ ἀντικείμενου ὅπου τίς ἔχει διατηρήσει ἡ ἀνδροκρατική κοινωνία.

Σήμερα ἡ γυναίκα ἔχει τή δυνατότητα νά διατηρηθεῖ σωματικά νέα καί χωρίς τή βοήθεια τῆς αἰσθητικῆς, ἀρκεῖ ν' ἀποφύγει τήν παχυσαρκία καί νά γυμνάζεται.

Στά θρανία τοῦ Πανεπιστημίου σέ ἡλικία 53 χρόνων...

Ἡ οἰκογένειά της εἶναι σκορπισμένη, ὁ ἄντρας της βρίσκεται στό γραφεῖο ὅλη τήν ἡμέρα, ἡ κ. Κ. ἐπωφελήθηκε λοιπόν γιά νά συνεχίσει τίς σπουδές της...

Πολλές γυναῖκες, γύρω στά πενήντα, πού τά παιδιά τους ἀνεξαρτητοποιοῦνται ἢ παντρεύονται, πού ὁ ἄντρας τους εἶναι πολύ ἀπασχολημένος μέ τή δουλειά τους, βρίσκονται ξαφνικά μόνες μέσα στους τοίχους τοῦ σπιτιοῦ τους. Μερικές συμβιβάζονται ἢ γκρινιάζουν, ἄλλες προσπαθοῦν νά βροῦν μιά λύση. Καί τή βρίσκουν. Ἡ κ. Κ. εἶναι μιά ἀπ' αὐτές. Πῆγε ἕνα χρόνο στήν Ἀμερική καί κάθησε πάλι στά θρανία τοῦ Πανεπιστημίου.

«Παντρεύτηκα εἴκοσι ἐτῶν, μοῦ εἶπε, ἀπό μεγάλο ἔρωτα. Ἐγκατέλειψα τίς σπουδές μου κι ἔκανα δύο παιδιά, τό ἕνα μετά τό ἄλλο. Μοῦ ἀπορροφούσαν ὅλη μου τή ζωή. Γιά πολλά χρόνια δέν ἐνίωσα τήν ἔλλειψη «κάτι ἄλλου», ἀλλά πότε-πότε ἕνα ἐρώτημα μοῦ περνοῦσε ἀπ' τό νοῦ: Τί θά κάνω ὅταν θά φύγουν; Ἀκολουθοῦσα ὁμως τήν πολιτική τοῦ στρουθοκαμηλισμοῦ. Εἶχα τό βολικό ἄλλοθι τοῦ σπιτιοῦ πού ἔπρεπε νά κρατήσω, τοῦ συζύγου πού ἔπρεπε ν' ἀκούω καί νά βοηθῶ, τίς μελέτες τῶν παιδιῶν πού ἔπρεπε νά ἐπιβλέπω, τούς φίλους πού ἔπρεπε νά δέχομαι... Τά χρόνια πέρασαν. Ὁ ἔρωτας μεταβλήθηκε σέ τρυφερότητα. Τά παιδιά πῆγαιναν καλά στίς σπουδές τους. Κανονικά, ἔπρεπε νά εἶμαι εὐτυχισμένη. Μιά λεπτομέρεια: Ὁ ἄντρας μου μοῦ ἔδινε κάθε μήνα τά χρήματα γιά τή συντήρηση τοῦ σπιτιοῦ. Δίσταζα νά τοῦ ζητήσω κάτι ἔξτρα γιά ἕνα δῶρο, μιά ἐπιθυμία μου, κι ἄρχισα νά συνειδητοποιῶ τήν ἀξία τῆς οικονομικῆς ἀνεξαρτησίας τῆς γυναίκας.

«Τί νάκανα ὁμως πιά στήν ἡλικία μου; Καί μιά μέρα, μιά Ἀμερικανίδα φίλη μου μοῦ πρότεινε νά μέ βοηθήσει νά κάνω στήν Ἀμερική μιά ἐκπαίδευση ψυχολογίας γιά προβληματικά παιδιά. Πῆρα γρήγορα τήν ἀπόφασή μου καί μέ τή βοήθεια μιᾶς ὑποτροφίας ξεκίνησα γιά τήν Ἀμερική. Ὅχτώ ὥρες τήν ἡμέρα καθόμουν στό θρανίο, κι ἔπειτα ἔπρεπε ν' ἀκονίζω τό μυαλό μου γιά νά ξαναβρῶ τή συνήθεια τῆς μελέτης καί τῆς ἀπορρόφησης τῶν γνώσεων.

«Τά παιδιά κι ὁ ἄντρας μου μέ βοήθησαν πολύ στήν ἀπόφασή μου αὐτή. Τώρα πού τέλειωσα τίς σπουδές μου, νομίζω πῶς ξαναγεννήθηκα. Ἐργάζομαι σ' ἕνα ἴδρυμα, οἱ μέρες μου εἶναι γεμάτες, κι ὁ ἄντρας μου νιώθει περήφανος γιά τά κατορθώματά μου.

«Δέν εἶναι ποτέ ἄργά γιά ν' ἀρχίσει κανεῖς...».